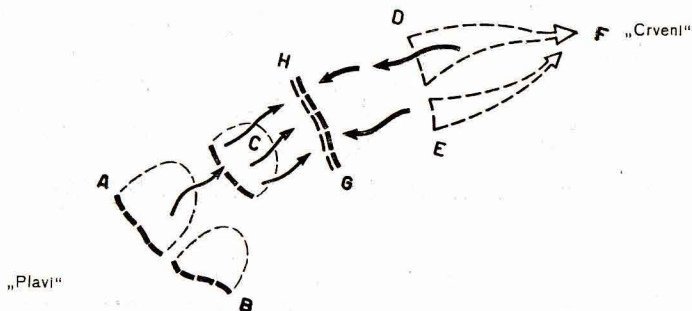

SUSRETNA BORBA U SAVREMENOM RATU

Susretna borba, bilo da se odvijala na frontu ili u pozadini zaraćenih strana, oduvek je predstavljala sudar snaga koje su bile u pokretu¹ jedne prema drugima i u borbu su stupale iz marševskog, evolucionog ili napadnog poretka. Karakteristično za susretnu borbu je to što se ciljevi (dejsva ili pokreta) obeju strana uvek nalaze iza linije sudara (susreta). Baš zbog toga, bez obzira na to kakva su borbena dejsva prethodila ili kakva predstoje (marš, napad, odbrana i sl.), obe strane da bi postigle predviđeni cilj, preduzimaju ofanzivna dejsva.

Uslovi za susretnu borbu

„Crveni” se nalaze u pokretu (na maršu) da bi poseli rejon ABC radi odbrane.

„Plavi” su u pokretu, u evolucionom poretku da bi izbili na liniju razvoja DE, prešli u napad i zauzeli objekat F.

Linija HG predstavlja liniju susreta koja se nalazi ispred prvobitno postavljenih ciljeva obeju strana, pa ukoliko ih žele ostvariti, moraju da preduzmu napad, a to će dovesti do borbe u susretu.

Ukoliko se jedna strana odluči da na dostignutoj liniji pređe u odbranu i privremeno odustane od prvobitnog cilja, bez obzira na to što bi druga prešla u napad, tu neće doći do susretne borbe, već nastaje napad iz pokreta za jednu, odnosno odbrana organizovana na brzu ruku za drugu stranu.

Susretna borba ima sve bitne osobine napada, koje se, pre svega, ogledaju u vatri, udaru i pokretu napred. To je u suštini specifična vrsta napada, ili određenije — napad na protivnika koji također napada. Međutim, susretna borba ima i neke posebne karakteristike po kojima se razlikuje od napada:

najčešće nema čvrst i unapred određen planski karakter, bar u početku dejsva, iako se teži da ga čim pre poprimi; međutim, u nekim situacijama može se i planski izvoditi, naročito kad se planiraju protivudari, napadi na vazdušne desante itd.:

¹ Do susretne borbe može doći na kopnu, vodi i u vazduhu — pa čak i u kosmosu. Međutim, ovo razmatranje biće ograničeno samo na kopno. Pojam susretne borbe treba shvatiti u najširem smislu reči jer uključuje boj, operaciju pa i bitku kako je u dosadašnjim ratovima tretirana.

pri izvođenju napada protivničke snage su u odbrani, a u susretnoj borbi su u pokretu, što utiče na veću dinamičnost dejstava, jer protivnici nemaju oslonca na fortifikacijski uređeno i zaprečeno zemljište;

pripreme su uvek izrazito kratke a često će potpuno izostati; vatrena priprema i podrška nisu rezultat unapred obrađenih ciljeva i pripremljenih vatri;

snage se najčešće uvode u borbu po delovima.

Ratna praksa nameće različite situacije u kojima dolazi do susretne borbe. Teško bi ih bilo sve nabrojati i zato ćemo istaći samo neke:

kada se obe strane nalaze u kretanju (na maršu), pa posle pristizanja na predviđenu prostoriju nameravaju preći u napad, odbranu ili se razmestiti u rejone za odmor, popunu i sl.;

kada obe strane istovremeno napadaju iz pokreta ili podilaze liniju razvoja (polaznim položajima), a bilo je i slučajeva da su obe strane iz neposrednog dodira istovremeno prelazile u napad;

pošto napadač probije organizovanu odbranu i prodire u dubinu, pa dođe do sudara sa braničevim rezervama koje izvode protivudar (protivnapad) ili su upućene da ojačaju odbranu i zatvore brešu kroz koju napadač nadire;

kada pri izvođenju manevra dođe do sudara sa braničevim rezervama iz dubine ili snagama koje sa neangažovanog dela fronta intervenišu udarom u bok ili podsecaju osnovicu napadačevog prodora;

kada je napadač razbio odbranu, prešao u gonjenje i nastoji da prednjim i gonećim odredima spreči odstupanje branioca i sudari se sa njegovim rezervama koje izvode aktivna dejstva da bi obezbedile potrebno vreme i prostor za odstupanje (izvlačenje iz borbe);

u borbi sa vazдушnim desantom, kada je desantni rejon (mesto spuštanja) udaljen od objekta kojim desant treba da ovlada, pa u pokretu ka objektu dođe do sudara sa protivnikovim rezervama;

kada se okružene snage prilikom proboja sudare sa protivnikovim koje nastoje da im osujete proboj i ponovo ih okruže.

Susretnu borbu karakterišu iznenađenje^{*} i nejasna situacija koja nastaje ne samo zbog oskudnih podataka o protivniku već i zato što su obe strane u pokretu i stalno menjaju svoj položaj. Obe strane nastoje da preduhitre jedna drugu u razvoju snaga za borbu, da postignu inicijativu i nametnu svoju volju, što stvara nova iznenađenja tokom susretne borbe.

* Step en iznenađenja može biti veoma različit. Iznenađene mogu biti obe strane ili samo jedna — potpuno ili delimično. Kumanovska bitka u I balkanskom ratu (23. i 24. oktobra 1912. godine) i cerska bitka u I svetskom ratu (17. avgusta 1914) to najbolje ilustruju.

U susretnoj borbi kod s. Čelebića (u 5. ofanzivi 21. maja 1943. godine) 1. proleterske brigade sa 13. pukovnijom 4. domobranskog zdruga, neprijatelj je bio potpuno iznenađen. Domobranci su u napadu od Foče ka Čelebiću, potiskujući slabije delove 6. istočnobosanske i Majevičke brigade, izbili kod s. Borja, dok je 1. proleterska brigada, maršujući od s. Šahovića izbijala u s. Čelebić iz doline Rijeke. Na čelu kolone sa 1. bataljonom (kao prethodnicom) nalazio se štab brigade pa je, upoznavši se sa situacijom,

Kao osnovni preduslov za uspeh u susretnoj borbi ističe se: brzo ulaženje starešina u situaciju i smelo donošenje odluka za upotrebu snaga, brzine u izvođenju manevra izraženog u iznenadnom udaru u bokove protivnika radi nаноšenja gubitaka, usporavanja pokreta i razvoja njegovih snaga, čime se lišava mogućnosti da preuzme protivmere. Manevar je najodlučniji faktor za postizanje uspeha u susretnoj borbi, jer njime treba postaviti snage u najpovoljniji položaj prema protivniku i obezbediti aktivnost najvećeg dela sopstvenih snaga. Iskustva pokazuju da su brza, smela i iznenadna dejstva i manjih snaga davala veće rezultate nego znatno nadmoćnije snage kada su slabo i sporo dejstvovala.

Početak susretne borbe, naročito pri sudaru na maršu i u podilaženju, obično je pripadao prednjim — isturenim delovima (izviđačkim ili prednjim odredima, prethodnicama i ostalim delovima za obezbeđenje i uspostavljanje kontakta sa protivnikom). Prednji delovi najčešće su dobijali zadatke da prikupljaju podatke o protivniku, da borbom obezbede potrebno vreme, pogodne zemljišne objekte (linije) i ostale uslove za povoljan razvoj i slobodu manevra glavnih snaga. Pred ove snage je gotovo redovno postavljan i zadatak da brzim i energičnim dejstvom razbiju protivnikove prednje delove, da mu iznenadnim udarom po glavnim snagama osujete planski razvoj i organizovano stupanje u borbu, i tako ga dovedu u nepovoljan taktičko-operativni položaj. Ta dejstva, ranije nazivana „uvodnim borbama” veoma su često odlučujuće uticala na ishod susretne borbe u celini. Zbog toga se velika pažnja poklanjala sastavu ovih snaga i izboru komandanata. Uvek se težilo da to budu jedinice sa najvećom pokretljivošću,³ da su sastavom (ojačanjima i podrškom) sposobne za samostalna dejstva i da ih predvodi smeo i odlučan komandant koji poseduje najveći stepen samostalnosti i inicijative.

Pogrešno bi bilo shvatiti da je do početka susretne borbe uvek dolazilo na izloženi način. Nisu retke okolnosti u kojima je dolazilo do susretne borbe neposrednim sudarom glavnih snaga obeju strana, bez prethodne susretne borbe prednjih delova. To se obično događalo: pri istovremenom prelasku u napad snaga obeju strana iz neposrednog dodira,⁴ kada snage napadača prodiru u dubinu organizovane odbrane pa se sudare sa jačim rezervama branioca koje

odlučio da uz minobacačku i mitraljesku vatru odmah uvede prethodnicu u borbu i napadne neprijatelja koji je nastupao, a glavninu angažuje po meri pristizanja. Smelim jurišem 1. bataljona razbijene su čelne snage neprijatelja (2. bojna), čime je obezbeđeno nesmetano pristizanje i razvoj glavnine, zatim je angažovan još po jedan bataljon za napad na bokove protivnika. Brigada je dva bataljona zadržala u rezervi i po uspešno izvedenoj susretnoj borbi, upotrebila ih za gonjenje razbijenog neprijatelja do Trovrha i Humića.

³ Do II svetskog rata, za takve zadatke pretežno su upotrebljavane konjičke jedinice. Kasnije njihovu ulogu sve više poprimaju oklopne snage. Do prve upotrebe oklopnih snaga došlo je u španskom građanskom ratu, da bi u II svetskom potpuno eliminisale konjicu.

⁴ Tako je u NOR, prilikom dejstva 4. armije ka Trstu, došlo do susretne borbe između naše 26. i nemačke 188. divizije kod s. Klana (24. aprila 1945. godine). Pošto su u svom nadiranju na zapad naše snage bile zadržane jakim otporom Nemaca na liniji Rečina—Klana—Paka, štab armije

izvode protivudar (protivnapad), zatim u borbi sa vazдушnim desantom i sl. Bilo je slučajeva da je u II svetskom ratu susretnu borbu započinjala avijacija udarima po protivniku u pokretu sprečavajući mu kretanje, razvoj i angažovanje u borbi, obezbeđujući istovremeno zaštitu i razvoj sopstvenim jedinicama.

S obzirom na postojeća nuklearna sredstva, treba očekivati da će susretna borba otpočinjati njegovom upotrebom, radi postizanja što većeg iznenađenja, a time i učinka, pa je realno pretpostaviti da će presudno uticati na ishod susretne borbe u celini.

Već je ranije pomenuto da je pokretljivost borbenih dejstava najznačajniji faktor koji uslovljava susretnu borbu. Potvrdu ove konstatacije daje istorija ratova, a pogotovo iskustva iz poslednja dva svetska rata.

Prvi svetski rat daje veoma reljefnu sliku o uticaju pokretljivosti na susretnu borbu. Poznato je da se ovaj rat deli na dve faze, manevarsku ili pokretljivu, koja je obuhvatala početak i kraj rata, i — statičnu, poznatu još i kao rovovska vojna, karakterističnu za srednji period rata. Dok je manevarska faza obilovala susretnim borbama na svim ratištima (u Lorenu, Belgiji, Srbiji, na istočnom frontu itd.), u rovovskoj vojni nema pokretljivog i dinamičkog ratovanja, pa ni susretnih borbi.

Drugi svetski rat se karakterisao mnogo većom pokretljivošću trupa na bojištu, pa analogno tome i češćim susretnim borbama. To je bilo uslovljeno masovnijom upotrebom motorizacije u oružanim snagama, naročito brzim razvojem oklopnih jedinica, avijacije i vazdušnodesantnih snaga, što je borbenim dejstvima dalo nove kvalitete. Do susretnih borbi dolazilo je tokom čitavog rata, na svim frontovima, a najčešće pri eksploataciji proboja oklopnim i motorizovanim snagama. One su se sudarile sa braniočevim oklopnim rezervama koje su zatvarale brešu u odbrani ili vršile protivudare (protivnapade).

Ogromna manevarska prostranstva istočnog fronta omogućavala su angažovanje velikih združenih sastava (frontova i grupa armija) čiju su udarnu snagu činile oklopne jedinice, pa su se na ovom prostoru i odigrale najveće susretne bitke II svetskog rata,

odlučuje da probije neprijateljsku odbranu na pravcu Klana — Podgrad i na taj način stvori povoljne uslove za brza dejstva ka Trstu. U duhu ove odluke angažovana je i 26. divizija koja se nalazila u armijskoj rezervi u rejonu Grobničkog polja. Divizija je dobila zadatak da 22. aprila preduzme marš ka Klani, smeni delove 13. divizije i u sadejstvu sa njima 24. aprila u 06.00 pređe u napad na pravcu Klana—Sapjane—Podgrad. Na drugoj strani dovedena je sveža 188. divizija iz Trsta, gde je bila u rezervi nemačkog 97. korpusa, radi organizovanja odbrane na liniji Studena—Široki rt—Plečište, zatim je dobila zadatak da pređe u napad ka istoku pravcem Klana—Grobničko polje i, po odbacivanju naših snaga sa ovog pravca, manevrom iz pozadine udari u leđa našim snagama koje su se nalazile na Rečini. Napad je trebala otpočeti u toku 23. aprila ujutro, ali je usled nedovršenih priprema bio odložen za 24, dakle istovremeno kad i napad 26. divizije.

Kao što se vidi, obe su divizije iznenađeno prešle u napad na istom zemljištu i u isto vreme. Međutim, usled izjednačenih snaga, i pored upornih pokušaja, ni jedna nije uspeła ostvariti planirani cilj, iako su se preduzimali obostrani juriši, pojedini objekti nekoliko puta prelazili iz ruke u ruku, a jedinice imale obostrano velike gubitke.

od kojih se ističu: harkovska maja 1943. godine (u njoj su učestvovala dve sovjetske i tri nemačke armije), kurska, sa karakterističnim sudarom oklopnih snaga kod Prohorovke jula 1943. godine, te jaši-kišinjevska operacija avgusta 1944. godine i druge.

Do susretnih sudara oklopnih snaga dolazilo je i u severnoj Africi 1941. i 1942. godine između Romelovog ekspedicionog korpusa i britanske 8. armije, sa naizmeničnom srećom i velikim gubicima na obe strane. Pustinjsko zemljište nudilo je veliku dinamičnost borbenih dejstava koja se izražavala u čestim obilascima i obuhvatima otkrivenim krilima i bokovima i udarima iz pozadine.

Po iskrcavanju saveznika u Normandiji (juna 1944. godine) dolazilo je do većih susretnih borbi, pri čemu se ističu one oko Kana gde je dejstvovala britanska 2. armija i one prilikom nemačkog protivudara kod Maratena u kome su angažovane četiri oklopne divizije i 300 aviona radi odsecanja i uništenja američke 3. armije. Najkrvavije susretne borbe vođene su u Arnhemskoj bici (septembra 1944. godine), naročito između savezničkih vazdušnodesantnih snaga (britanska 1. i američka 82. i 101. vazdušnodesantna divizija) i nemačkih rezervi jačine oko četiri divizije (od čega dve oklopne). Vazdušnodesantne snage imale su zadatak da, spuštajući se u nemačku pozadinu na dubinu od 30 do 90 km, ovladaju mostovima na Rajni, Valu i Mezi i na taj način obezbede brz prodor glavnih snaga s fronta (britanskoj 2. armiji) kroz Holandiju. Savezničke snage su se sukobile sa nemačkim rezervama koje su intervenisale.⁵

Svaki pokret prema protivniku nije dovodio do susretne borbe. Ukoliko bi se jedna strana uverila da je protivnik jači, ili da iz bilo kojih razloga ne može računati na povoljan ishod, nije se u borbu ni upuštala, već je tražila povoljnije rešenje. Ta bi strana obično prelazila u odbranu, bilo na dostignutoj liniji ili povoljnijim položajima unazad. Težila je da osloncem na pogodno zemljište nadoknadi nepovoljan odnos snaga, nanese protivniku što više gubitaka, pa u izmenjenim i povoljnijim okolnostima pređe u napad. Međutim, to više nije susretna borba.

Susretnu je borbu priželjkivao ili nametao onaj koji je bio jači, tehnički superiorniji, pogotovo ako su zemljišni uslovi, atmosfere i druge prilike to omogućavale. Brojna i tehnička nadmoćnost, primena odgovarajućih manevara i taktičko-operativnih principa, čime se nametala volja slabijem protivniku, svakako su davale više izgleda na uspeh u susretnoj borbi pogotovu kad je protivnik na otvorenom prostoru. Upravo radi toga je pravilo da se partizanske jedinice ne upuštaju u susretnu borbu, naročito sa jakim protivnikom na manevarskom i otkrivenom zemljištu (pogotovo danju) kada mu tehnička sredstva mogu doći do punijeg izražaja. Ukoliko ipak

⁵ U ovim susretnim borbama najgore je prošla britanska 1. vazdušnodesantna divizija koja je spuštena 8—13 km zapadno od Arnhema, zatim krenula ka ovom mestu radi zauzimanja mostova gde se sudarila sa nemačkom 9. oklopnom divizijom, uapćenom u napad na desant. U žestokim sudarima, bez planirane aviopodrške koja je izostala usled loših vremenskih uslova, kao i zbog sporog nadiranja snaga s fronta — britanska divizija je pretrpela veoma teške gubitke (7.580 mrtvih i zarobljenih).

dode do susretne borbe sa jačim protivnikom, partizanske jedinice, brzim i iznenadnim razvojem za borbu i manevrom na bokove protivnika koji se još kreće, vrše snažan udar i nanose mu gubitke. Čim neprijatelj počne razvijati za borbu glavne snage one prekidaju borbu i kreću ranije predviđenim pravcima.

Iskustva iz NOR nam govore da, i pored velike pokretljivosti naših jedinica, susretne borbe nisu bile tako česta pojava, i ukoliko ih je bilo imale su posebne specifičnosti.⁶ Ovo izgleda malo kontradiktorno, ali je tačno. Zato ima više razloga, a mi ćemo izneti samo neke. Partizanske snage uopšte, pa i naše, izbegavale su susretne borbe jer obiluju neizvesnostima i većim gubicima. Naši su marševi pretežno preduzimani van boljih puteva i noću, dok je protivnik činio upravo obrnuto, sem kada je preduzimao ofanzive na naše jedinice i slobodne teritorije. Međutim, kao osnovni razlog pojavljuje se činjenica što su naše jedinice — od naroda i obaveštajne službe pravovremeno obaveštavane o pokretima neprijatelja — umesto upuštanja u neizvesne susretne borbe, radije postavljale zasede i uz minimalne sopstvene nanosile neprijatelju teške gubitke. Razume se da bi bilo veoma pogrešno shvatiti, a i тумачити, da su naše snage u NOR stalno izbegavale susretne borbe. One su ih upravo prihvatale u svim povoljnim okolnostima, a ponekad u odsudnim prilikama i nametale protivniku, naročito kad je izvodio ofanzivna dejstva.⁷

Kad je reč o principima upotrebe partizanskih snaga u susretnoj borbi, mogli bismo konstatovati da će opšti principi upotrebe u NOR najverovatnije i ubuduće važiti za dejstva u neprijateljevoj pozadini. Ali treba očekivati da će susretne borbe biti češće, jer će se povećati brzina manevra i stupanja u borbu, naročito upotrebom helikopterskih desanata i takozvanih specijalnih snaga.

Tehnički napredak oduvek je odlučujuće uticao na kvalitet oružja i opreme oružanih snaga, pa to čini i danas. Uvode se novija i savremenija borbena sredstva koja imaju tendenciju stalnog povećavanja dometa, brzine gađanja i razorne moći. Pronalaze se i uvode u naoružanje razni tipovi borbenih i transportnih vozila, uz istovremeno usavršavanje postojećih. Sve to dovodi do povećavanja

⁶ To su bili kratki, brzi i iznenadni udari po neprijatelju koji je napadao, njegovim krilima, bokovima i pozadini, a naročito po osiguravajućim delovima (prethodnicama, zaštitnicama i pobočnicama).

⁷ Naše snage su se u povoljnijim situacijama sudarale i sa neprijateljevom glavnom, koristeći se okolnošću što su snage van zaklona (na otkrivenom prostoru) i u pokretu, pa su iznenadnim dejstvima nanošeni znatni gubici. U pojedinim periodima NOR susretna se borba razlikuje po obimu angažovanih snaga. Tako je u početnoj fazi bilo mnogo sudara manjih razmera partizanskih odreda (četa i bataljona) sa neprijateljevim snagama (kaznenim ekspedicijama, jedinicama za uspostavljanje posada) pri kretanju po teritoriji koju su delimično kontrolisale partizanske snage. U 1943. godini, pri izvođenju jačih neprijateljskih ofanzivnih dejstava, dolazi do niza susretnih borbi (na Vilića guvnu u IV ofanzivi, kod Čelebića, na Vučevu i Javorku u V ofanzivi). U kasnijoj fazi rata, kada se i odnos snaga menjao u našu korist, susretne borbe bivaju sve češće i u njima se angažuju obostrano jače snage.

vatrene i manevarske sposobnosti trupa na bojištu i bržeg tempa što, u svakom slučaju, pogoduje susretnim borbama.⁸

Velika pokretljivost savremenih armija koja je uslovljena potpunom motorizacijom i sve većom mehanizacijom, omogućava da se brzo savlađuje prostor koji razdvaja protivnika. To dovodi do smanjivanja vremena u kojem se izvodi pokret, do iznenadnog sudara, ograničava i vreme za prikupljanje podataka o protivniku, a od komandi zahteva mnogo brže reagovanje na situaciju.

Polazeći od činjenice da su avijacija, oklopne i vazdušno-desantne jedinice učinile u dosadašnjim ratovima najveći skok u povećavanju pokretljivosti, ali su i u najvećem obimu imale ulogu podrške ostalih kopnenih snaga. Neosporno je da će i primena nuklearno-raketnih sredstava pozitivno uticati na pokretljivost. Međutim, ova sredstva nisu više podrška drugih snaga nego postaju nosilac — osnovni faktor u izvođenju borbenih dejstava u celini, pa i susretne borbe. Upotrebom raketno-nuklearnih sredstava pruža se mogućnost tučenja svake tačke na zemljinoj površini. Ako tome dodamo i velike mogućnosti transportne avijacije, koja za relativno kratko vreme može prebaciti jake vazdušnodesantne snage i preneti borbeno dejstva na najveću dubinu protivnikove teritorije, te dejstva ostalih snaga u njegovoj pozadini i brze prodore snaga s fronta, logično je pretpostaviti da će eventualni rat biti još dinamičniji i uslovljavati češće susretne borbe.

Od posebnog je interesa razmotriti uticaj savremenih sredstava za izviđanje i vezu na susretnu borbu, jer su u elektronici i satelitskoj tehnici dostigla neslućene razmere. Realno je očekivati da će se upotrebom ovako savršenih tehničkih sredstava otkrivati prisustvo, a naročito pokreti većih snaga, i pored nastojanja suprotne strane koja će se koristiti savremenim sredstvima, da ih ometa. Na ovaj način iznenađenje će se svesti na znatno manju meru, ali u celini, bez njega ipak neće biti.⁹ Međutim, s obzirom na ogromnu uništavajuću moć savremenih borbenih sredstava, naročito nuklearnih i njihovu iznenadnu upotrebu — iznenađenje dobija nov kvalitet — analogno posledicama koje može izazvati primena ovog nao-

⁸ Iako su nova borbeno sredstva, po pravilu, uslovljavala pokretljivu borbeno dejstva, može biti i izuzetaka. Takav je bio slučaj sa automatskim pešadijskim naoružanjem koje je početkom ovog stoleća, zbog sve masovnije proizvodnje i upotrebe, nateralo trupe „u zemlju“ i u I svetskom ratu dovelo do rovovske vojne. Tako je nastao očit nesklad između vatre i pokreta jer je na drugoj strani avijacija (kao odraz tehničkih dostignuća toga vremena) mogla da prenese vatru u dubinu protivničkog rasporeda daleko iza linije krutog i statičnog fronta. Narušeno dijalektičko jedinstvo između vatre i pokreta moralo se brzo rešiti. Tenk se pokazao kao efikasno sredstvo (sjedinjena vatra, pokret i zaštita) koje je moglo odoleti mitraljeskoj vatri i krčiti put pešadiji kroz protivpešadijske prepreke. Vremenom je nađena veoma korisna dopuna ovog rešenja (sredinom četvrtve decenije) u vidu vazdušnodesantnih jedinica, pa je, pored proboja fronta oklopnim snagama, omogućeno i njegovo preskakivanje i prenošenje borbenih dejstava u pozadinu fronta, čime se postiglo neposrednije sadejstvo s avijacijom.

⁹ Interesantno je podsetiti se kako je ranije gledano na sličan problem. Između I i II svetskog rata mnogi vojni pisci su tvrdili, a takvi stavovi su našli mesta i u zvaničnim vojnim pravilima, da će razvoj sredstava za izviđanje — pogotovo avijacije — omogućiti blagovremeno otkrivanje pro-

ružanja. Čak i ako iznenađenja ne bi bilo, dolazilo bi do susretne borbe u savremenom ratu. Ona će biti uslovljena nizom novih taktičkooperativnih postupaka koje nameće primena novih borbenih sredstava, u prvom redu nuklearnih, kao i svesnom težnjom obeju strana da rešenje borbe traže u ofanzivnim dejstvima jer se samo tako za najkraće vreme mogu postići najveći rezultati u borbi i neprijatelj potpuno uništiti.

Da bi se potpunije sagledale i istakle osobine susretne borbe u savremenom ratu, korisno je ovo razmatranje povezati sa novim ambijentom na bojištu koji će nastati kao posledica upotrebe novih borbenih sredstava.

Raketno-nuklearni rat nameće potrebu rastresitog rasporeda snaga i sredstava u svim situacijama, bilo da se nalaze u borbi (napadu ili odbrani), pokretu ili mestu, u zahvatu fronta ili najdubljoj pozadini. Pošto svi žele da se umanje gubici od nuklearnih i hemijskih udara, primenjivaće se dublje ešeloniranje jedinica u borbenim i marševskim porcima, sa znatnim međuprostorima i odstojanjima. Ovako rastresit raspored remeti kompaktnost većih (združenih) jedinica, jer se javljaju veći međuprostori i udaljenost među nižim jedinicama. Na kompaktnost će negativno uticati i posledice nuklearnih udara, jer će komunikacije i drugi objekti biti razarani, velike površine teritorije kontaminirane i zahvaćene požarom, što će znatno više otežati pokrete viših nego nižih jedinica. Zato se može pretpostaviti da će u eventualnom ratu susretne borbe većeg obima (između operativnih jedinica) biti ređe nego u proteklim, dok će rastresitost znatno doprineti iznenađenjima i češćim susretnim sudarima manjih jedinica.

Napadna dejstva imaće visok tempo prodiranja, jer će objedinjavati sinhronizovane udare nuklearnih sredstava, avijacije, oklopnih snaga i vazdušnih desanata. To će omogućiti da se istovremeno stave pod udar protivnikove snage na velikoj dubini i stvore breše u njegovom rasporedu. Napad će se usmeravati izabranim pravcima primenom raznih oblika manevra, a snagama sa fronta sadejstva i snage iz pozadine (vazdušni desanti, ubačene partizanske i druge snage). Takva dejstva dovodiće do neujednačenog nadiranja jedinica i gubljenja kontinuiranog fronta. Napadač će biti prisiljen da brzo prenosi težište napada s jednog pravca na drugi i da prelazi u napad iz pokreta što će mu savremena borbena sredstva i omogućavati.

Odbrana će se, takođe, organizovati po pravcima posedanjem važnih zemljišnih objekata i položaja, a potrebe za rastresitošću i izraženim grupisanjem snaga stvaraće u rasporedu velike međuprostore. Međutim, branilac će raspolagati jakim rezervama, u prvom redu oklopnim, koje će delom biti namenjene za zatvaranje nukle-

tivnika, i njegovih namera, čime će se sprečiti iznenađenje, pa će veoma retko dolaziti do susretne borbe (jedino će do nje doći pri otpočinjanju ratnih dejstava dok još nisu aktivirane sve snage i sredstva). Ovakva shvatanja bila su plod prećenjivanja tehnike, pa ih je II svetski rat svojim dinamizmom (čemu je avijacija mnogo doprinela), čestim i masovnim susretnim borbama potpuno demantovao.

arnih breša, dok će gro snaga upotrebiti za aktivna dejstva koja će biti podržana svim raspoloživim sredstvima, pri čemu će nuklearna imati najvažniju ulogu. Prema tome, snaga odbrane će se temeljiti na snažnim protivudarima (protivnapadima) rezervi koji će se izvoditi koncentrično i smelo. U povoljnim okolnostima, zahvaljujući brzom manevru trupa i nuklearnih sredstava, može se izmeniti i odnos snaga, što stvara povoljne uslove da se ovakva aktivna dejstva pretvore u opšti napad braniočevih snaga.

Brzi prodori oklopnih snaga radi eksploatacije nuklearnih udara i spajanja sa vazдушnim desantima uslovljavaće neravnomernost u napredovanju jedinica i otkrivanje krila i bokova, na koja će branilac usmeravati udare oklopnih rezervi sa velikim izgledima na uspeh. Odbijanje protivnapada će se unekoliko izmeniti u odnosu na ranije, kada se napadač zaustavlja da bi ga odbio „iz mesta”. U izgledu je, kad god za to postoje uslovi, da se protivnapad iz pokreta odbija bez zaustavljanja, kako se ne bi gubilo vreme i usporavao tempo napada. Trupe će biti prisiljene na obilaskе jače zaprečenih rejonā, kontaminiranog zemljišta i mesta požara, odnosno, na izvlačenje ugroženih snaga sa takvih prostorija. Ovakvi postupci nužno će zahtevati od jedinica da veoma brzo prelaze iz borbenog poretka u marševski i obratno, iz jednog vida borbenih dejstava u drugi.

Već i ovaj, iako površan, pogled na fizionomiju osnovnih vidova borbenih dejstava ubedljivo govori da će pokretljivost u savremenom ratu biti znatnije izražena nego do sada, pa se može sa sigurnošću očekivati da će i susretne borbe biti češće.¹⁰

Po svemu sudeći, susretne borbe u eventualnom ratu mogle bi imati sledeće osobine:

1. Odnos snaga neće uvek imati presudnu ulogu, jer će i slabije snage biti u stanju da nanesu poraz protivniku, ukoliko ga pre otkriju i preduhitre u razvoju i upotrebi nuklearnih sredstava. Efekat nuklearnih udara biće veći ako se protivnikove snage nisu razvile za borbu. Ovo nalaže potrebu stalnog izviđanja i praćenja situacije kod protivnika, kako bi se što pre otkrili nuklearni ciljevi, pripremili udari, pri čemu se, kao i u drugim prilikama osnovni ciljevi javljaju nuklearna sredstva protivnika. Veliki domet raketa, avijacije i artiljerije omogućiće tučenje protivnikovih snaga na velikoj dubini i po delovima, uz istovremeno rušenje komunikacija, čime mu se mogu otežati pokreti, razvoj i angažovanje snaga u susretnoj borbi. Velika prednost i garancija uspeha u susretnoj borbi svakako će biti na strani onog ko se prvi razvije za borbu i nuklearnim udarima zahvati protivnikova nuklearna sredstva i oklopne snage koje su nosioci manevra, pa i pobeđe u susretnoj borbi.

2. Manevar se u susretnoj borbi unekoliko menja. Premda će udar glavnine u bok i pozadinu protivnikovih snaga (dok su još nerazvijene za borbu) i dalje ostati kao jedan od najvažnijih zahteva manevra, obuhvat (obilazak) u nuklearnom ratu neće ipak davati uvek

¹⁰ Pokretljivost će se povećavati i nastojanjem obeju strana da borbenā dejstva prenesu na teritoriju protivnika, kako bi se umanjila razaranja bar od neposrednih frontalnih okršaja i nuklearnih sredstava taktičke namene.

i najveće rezultate. Ima izgleda da će frontalni udar, uz nuklearnu podršku, naći široku primenu u susretnoj borbi, jer ima znatnih prednosti nad ostalim složenijim manevrima. Pošto savlađuje najmanji prostor koji ga deli od protivnika, frontalni udar omogućuje najveću brzinu u razvoju i stupanju u borbu, a sopstvenim snagama obezbeđuje najneposredniju eksploataciju nuklearnih udara, najbrže hvatanje kontakta sa protivnikom, pa će se „prilepljivanjem” za njegove snage i najefikasnije zaštititi od nuklearnih i hemijskih udara. U protivnom, pri izvođenju složenijeg manevra, za što treba više vremena, dozvolilo bi se protivniku da ublaži posledice nuklearnih udara i da se postepeno sredi za borbu. Ovi momenti imaće veliki značaj u susretnoj borbi i zbog toga što će obe strane nastojati da što pre upotrebe sopstvena nuklearna i druga sredstva masovnog uništavanja kako bi se još u početku sudara osigurala inicijativa i protivnik doveo u što težu situaciju.

3. Do susretne borbe na maršu (kada obe strane maršuju) verovatno će ređe dolaziti nego ranije. To će biti pri dubokim prodorima kroz slabo branjenu teritoriju protivnika, ili pri razbijanju njegovih snaga. Snage na maršu u dodeljenim zonama povećavaće mere obezbeđenja, preduzimaće dublje i intenzivnije izviđanje i koristiti se manjim helikopterskim desantima radi posedanja važnijih objekata na pravcu kretanja, osiguranja bokova i sprečavanja pokreta protivnikovih snaga itd.¹¹ Međutim, ima više izgleda da će se snage pri izvođenju marša u sopstvenoj pozadini upustiti u susretnu borbu sa protivnikom (vazdušnodesantnim, partizanskim i drugim jedinicama). Ranije mere koje je trebalo preduzeti na maršu pretrpeće znatne izmene. Potreba za rastresitošću više ne dopušta da se smanjuju odstojanja i prikupljenije maršuje. Do susretne borbe može doći u svim prilikama, pa i pri svakom maršu. Zato se od jedinica zahteva da svaki marš i na čitavoj dužini u svim situacijama organizuju tako da uvek budu spremne za susretnu borbu.

4. Savremena susretna borba predstavljaće najčešće sudar oklopnih snaga, jer će zahvaljujući svojoj pokretljivosti, vatrenoj moći i otpornosti na nuklearne udare, biti glavni nosioci borbenih dejstava. Te snage mogu najpotpunije eksploatisati učinke nuklearnih udara i sa najviše uspeha savlađivati raznovrsne prepreke.¹² Naravno da ulogu oklopnih snaga moramo posmatrati mnogo šire nego što je to bio slučaj u proteklom ratu. I borba sa vazdušnodesantnim jedinicama sve više će poprimiti karakter „oklopnog sudara”, jer ove jedinice već ulaze u oklop (istina za sada lakši).

5. — Susretna borba u nuklearnom ratu nametaće mnoštvo problema, od kojih su neki i ranije postojali, ali ih upotreba sred-

¹¹ Radi izvršavanja sličnih zadataka, divizije u tehnički razvijenim zemljama imaju u organskom sastavu laku avijaciju i helikoptere, pa mogu već sada da helikopterima u jednom talasu prebace snage jačine jedne, dve i više četa.

¹² Razume se da su i oklopne snage prostale osetljivije u borbi uopšte, a u susretnoj posebno, usled sve većeg broja protivoklopnih sredstava — naročito ručnih — i povećavanja probojne moći. Međutim, i pored tih činjenica, oklopne snage i dalje ostaju najmanje osetljive u odnosu na ostale snage kopnene vojske.

stava za masovno uništavanje još više potencira. Tu je, pre svega, oskudnost podataka o protivniku, zemljištu, a posebno o komunikacijama, što će dovesti do iznenađenja i stvarati teškoće u komandovanju.¹³ Problemi će nastati i zbog toga što će trupe dejstvovati na otkrivenom i, u fortifikacijskom pogledu, neuređenom zemljištu, bez uređenih vatrenih položaja i prethodno organizovanog vatrene sistema, čime se umanjuje efekat vatre, naročito artiljerijske. Istina, to je delimično ublaženo činjenicom što ni protivnik neće biti u boljoj situaciji. Međutim, učinci nuklearnih sredstava biće veći jer će snage biti u pokretu na otvorenom prostoru. Potrebna je i veća zona sigurnosti pri upotrebi sopstvenih nuklearnih projektila. Pošto, neće biti neposrednog kontakta sa protivnikom, verovatno neće biti potpunije razvijen ni sistem zaprečavanja,¹⁴ što će pružati mogućnost za veću pokretljivost i dinamičnost susretne borbe.

6. Povećani gubici prouzrokovane teškoće u zbrinjavanju ljudstva i snabdevanju materijalno-tehničkim sredstvima. Ova problematika se komplikuje i činjenicom što komande i odgovarajući organi najčešće ne mogu da predvide i potpunije razrade pozadinsko obezbeđenje, zbog čega će, bar u početku dejstva, efekat rada biti slabiji. Potreba brzog razvoja jedinica za borbu i saobraćajne teškoće stvaraju posebno ozbiljne probleme u doturu i evakuaciji, radi čega će i saobraćajna služba dobiti važnu ulogu.

7. Mnoštvo problema će se javiti i u PNBH-obebeđenju usled nezaštićene žive sile, naoružanja i ostale tehnike, jer će efekat sredstava masovnog uništenja koja neprijatelj upotrebi biti znatno veći. Ovo će još više potencirati samodekontaminaciju, jer će se smanjiti ionako mali kapacitet i mogućnost intervencije jedinica ABHO.

8. Slične su teškoće i u pogledu preduzimanja mera bezbednosti, jer će biti veoma teško prikriti sopstvene jedinice i postupke. Brz i prikriven razvoj za borbu, korišćenje pokrivenog zemljišta i prirodnih maski mogu znatno umanjiti osetljivost i doprineti bezbednosti jedinica.

Navedeni problemi zahtevaju od komandi neprekidan i operativni rad na prikupljanju podataka o protivniku i zemljištu, i brzinu donošenja odluke za angažovanje snaga. Smatra se da je presudnije za uspeh u susretnoj borbi pravovremeno razvijanje snaga i na bazi oskudnih podataka, nego spor rad trupa i po idealnoj odluci.

¹³ Treba imati u vidu da će kopnene komunikacije biti podložne jakim oštećenjima od nuklearnih udara, pa se već sada nazire da će savremeni transport na kopnu tražiti guseničare i druge novije sisteme koji ne zavise od dobrih puteva. Za brz transport i manevar biće korišćen vazdušni saobraćaj mnogo više nego do sada, pri čemu će helikopteri i vozila sa „vazdušnim jastukom“, a verovatno i avioni za vertikalno uzletanje i sletanje, sve više dobijati na značaju.

¹⁴ Zaprečavanje u susretnoj borbi nije ranije imalo većeg značaja. Međutim, mehanizacijom se mogu za kraće vreme zaprečiti velike površine, dirigovanim sredstvima osigurati manevar sopstvenim snagama, noseći protivniku velike gubitke, istovremeno ga orijentišući na pravce koji su izloženi nuklearnoj ili drugoj vatri. Pri izvođenju protivudara i jačih protivnapada branilac će se često oslanjati na prethodno izvršeno zaprečavanje, koje može biti većeg obima, pa će i zaprečavanje u susretnoj borbi imati mnogo veći značaj.

Izvesne korekcije u angažovanju snaga mogu se i naknadno učiniti, pogotovo ako su sačuvane rezerve u nuklearnim sredstvima i brzo-pokretnim jedinicama — ali se oklevanjem propušteno vreme nikad i ničim ne može nadoknaditi. Poznato je da će u nuklearnom ratu i delovi minuta biti dragoceni, što pogotovo važi za susretnu borbu. Savremena sredstva veze obezbeđuju komandovanje jedinicom, bez obzira na to kod kojih se delova komandant našao u početku sudara. Međutim, iako je savršenija, veza je postala i mnogo osetljivija, pogotovo usled primene raznih elektronskih sredstava za ometanje, prisluškivanje i sl. Mada komandantovo prisustvo kod prednjih delova neće biti neophodno, ono ipak može biti veoma korisno, kako sa aspekta sigurnosti veze, tako i još više zbog toga što će se nalaziti na izvoru događaja i brže ulaziti u situaciju, pa analogno tome može brže i realnije donositi odluke. Pogrešno bi bilo ako bi komandant shvatio da je njegova glavna briga na maršu, na primer, rad pret-hodnice, a da zapostavi glavninu. Više se ne preporučuje da se sa komandantom kreću i starešine prvopotčinjenih jedinica i sredstava podrške. Njihovo izdvajanje iz jedinica nije nužno, jer dejstvo nuklearnih i drugih sredstava može izazvati rušenje komunikacije i onemogućiti im pravovremen povratak u jedinice, što može znatno otežati komandovanje.

Već je istaknuto da do susretne borbe može doći u svim okolnostima (na frontu i u najdubljoj pozadini). Zbog toga se pred truppu i komande postavlja stalan zadatak da budu uvek spremne da je prihvate i uspešno vode. Da bi to postigle, jedinice treba da se osamostaljuju za borbu, jer za ojačanje u momentu sudara neće biti vremena. Takođe je neophodno da je sistem veza komandovanja organizovan pre susretne borbe i tako podešen da omogući uspešno komandovanje u susretnoj borbi bez većih izmena.

Pukovnik
Savo ČEREČINA